

**ವಿಕಸಿತ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪಾರಂಪರಿಕ ಸ್ಮಾರಕಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆ
ಮತ್ತು ಸಂವರ್ಧನೆಯ ಮಹತ್ವ
ಮಂಗಳಗೌರಿ ಕೆ.ಎನ್.**

ಸಹಾಯಕ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಇತಿಹಾಸ ವಿಭಾಗ, ಸರ್ಕಾರಿ ಪ್ರಥಮ ದರ್ಜೆ ಕಾಲೇಜು,
ಅಧಿನಿ, ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆ.

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17937991>

ABSTRACT:

ಭಾರತವು 2047 ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ 100 ವರ್ಷಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದು, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಶತಮಾನವನ್ನು ಆಚರಿಸಲು ಸಜ್ಜಾಗಿದೆ. 'ವಿಕಸಿತ ಭಾರತ @2047' ಎಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯಡಿ, ಆರ್ಥಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮತ್ತು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಸಾಧಿಸುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಸರ್ಕಾರ ರೂಪಿಸಿದೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ಮಾರಕಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಸಂವರ್ಧನೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ. ಸ್ಮಾರಕಗಳು ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಾಕ್ಷಿ ಮತ್ತು ಭೂತಕಾಲದ ನೆನಪಿನ ಹಾದಿಗಳು. ಸ್ಮಾರಕಗಳು -ಪ್ರಾಚೀನ ದೇವಾಲಯಗಳು, ಕೋಟೆಗಳು, ಕಾಲಾನುಗತ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪದ ಉದಾಹರಣೆಗಳು, ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಕಾಲದ ಕಟ್ಟಡಗಳು -ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಶಿಲ್ಪಕಲಾ ಕೌಶಲ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ-ರಾಜಕೀಯ ಕಥಾನಕಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಸ್ಮಾರಕಗಳ ರಕ್ಷಣೆಯು ನಾಗರಿಕರಲ್ಲಿ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಹಾಗೂ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಗುರುತನ್ನು, ಪರಂಪರಾ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಮತ್ತು ಹೆಮ್ಮೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ, ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸ್ಮಾರಕಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆ, ಅವುಗಳ ಮಹತ್ವ ಮತ್ತು 2047 ರವರೆಗೆ ಸಂವರ್ಧನೆಗೆ ರೂಪಿಸಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಯೋಜನೆಗಳ ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಅಧ್ಯಯನವು ಸ್ಮಾರಕ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನೀತಿ, ತಂತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಸವಾಲುಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರ ಮೂಲಗಳು ಯುನೆಸ್ಕೋ ಮಾರ್ಗಸೂಚಿಗಳು, ಭಾರತೀಯ ಪುರಾತತ್ವ ಸಮೀಕ್ಷೆ (ASI), ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಚಿವಾಲಯ (MoC) ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚೌಕಟ್ಟಿನ (NCF-2047) ದತ್ತಾಂಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿವೆ.

KEYWORDS:

ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ಮಾರಕಗಳು, ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಸಂವರ್ಧನೆ, ವಿಕಸಿತ ಭಾರತ @2047, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಂಪರೆ (Heritage), ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ.

ಪೀಠಿಕೆ:

“ವಿಕಸಿತ ಭಾರತ @ 2047” ಎಂಬ ರಾಷ್ಟ್ರದ ದೂರದೃಷ್ಟಿಯ ಗುರಿ, ಕೇವಲ ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿವರ್ತನೆ ಅಥವಾ ಮೂಲಸೌಕರ್ಯಗಳ ವಿಸ್ತರಣೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿಲ್ಲ; ಅದು ಭಾರತದ ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಿ, ಮುಂದಿನ ತಲೆಮಾರುಗಳಿಗೆ ಗೌರವದಿಂದ ಹಸ್ತಾಂತರಿಸುವ ಧೈಯವನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. 2047ರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಶತಮಾನೋತ್ಸವವನ್ನು ಆಚರಿಸುವ ಮಹತ್ವದ ಹಂತಕ್ಕೆ ಭಾರತವು ಸಾಗುತ್ತಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಪುರಾತನ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ, ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ಮಾರಕಗಳು, ಪವಿತ್ರ ಧಾರ್ಮಿಕ ತಾಣಗಳು, ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಆಳವಾದ ಬೇರುಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವ ಪರಂಪರೆ ಕೈಮಗ್ಗಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ರಾಷ್ಟ್ರೋತ್ಥಾನದ ಅನಿವಾರ್ಯ ಅಂಗವಾಗುತ್ತದೆ. ಸ್ಮಾರಕಗಳು ಕೇವಲ

ಕಲ್ಲಿನ ಕಟ್ಟಡಗಳಲ್ಲ; ಅವು ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಇತಿಹಾಸ, ಕಲೆ, ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಜೀವಂತ ಸಾಕ್ಷಿಗಳು. ಅವುಗಳ ಸಂವರ್ಧನೆ ಭಾರತದ ಆತ್ಮೀಯ ಗುರುತನ್ನು ಹಾಗೂ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಪಯಣವನ್ನು ವಿಶ್ವ ಸಮುದಾಯದ ಮುಂದೆ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಜಾಗತೀಕರಣ, ನಗರೀಕರಣದ ಒತ್ತಡ, ಪರಿಸರ ವೈಪರೀತ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯದಿಂದಾಗಿ ಅನೇಕ ಐತಿಹಾಸಿಕ ತಾಣಗಳು ನಾಶವಾಗುವ ಅಪಾಯದಲ್ಲಿವೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಹಭಾಗಿತ್ವ, ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಬಳಕೆ, ಸಮುದಾಯದ ಜಾಗೃತಿ, ಮತ್ತು ಸುಸ್ಥಿರ ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮದ ಮಾರ್ಗವು ಈ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಆಧಾರಸ್ತಂಭಗಳಾಗಿವೆ.

ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಆಧಾರಿತ ಸಂರಕ್ಷಣೆ

ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ಮಾರಕಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಈಗ ಕೇವಲ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಶಿಲ್ಪ ಪುನರ್ನಿರ್ಮಾಣ ಅಥವಾ ದುರಸ್ತಿ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳ ನಿಖರ ದಾಖಲೆ, ನಿರಂತರ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಮತ್ತು ಅಪಾಯ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ಆಧುನಿಕ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನಗಳು ಪ್ರಮುಖ ಸಾಧನಗಳಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿವೆ. ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ಮಾರಕಗಳ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಅತ್ಯಾಧುನಿಕ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನಗಳಾದ ಲೇಸರ್ ಸ್ಕ್ಯಾನಿಂಗ್, 3D ಮಾದರೀಕರಣ ಮತ್ತು ಡ್ರೋನ್ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಹವಾಮಾನ ವೈಪರೀತ್ಯ ಮತ್ತು ನೈಸರ್ಗಿಕ ವಿಕೋಪಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಹಾನಿಯನ್ನು ತಡೆಯಲು ಸಂವೇದಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು (Sensors) ಕಟ್ಟಡಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದು.

ಹಿಂದೆ ಸ್ಮಾರಕಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ವರದಿ, ರೇಖಾಚಿತ್ರ ಅಥವಾ ಛಾಯಾಚಿತ್ರಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಮಾತ್ರ ನಿರ್ಧಾರ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾನವ ದೋಷ ಮತ್ತು ನಿಖರತಾ ಕೊರತೆಗಳು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿದ್ದವು. ಲೇಸರ್ ಸ್ಕ್ಯಾನಿಂಗ್ ಹಾಗೂ 3D ಡಾಕ್ಯುಮೆಂಟೇಶನ್ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದಿಂದ ಸಾವಿರಾರು ಲೇಸರ್ ಕಿರಣಗಳನ್ನು ಸ್ಮಾರಕದ ಮೇಲೆ ಹರಿಸಿ ಅದರ ಹೊರ ಮೈಮುಖ ಮತ್ತು ಒಳಭಾಗದ ರಚನೆಯ 3D ಪಾಯಿಂಟ್-ಕ್ಲೌಡ್ ಡೇಟಾವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಹವಾಮಾನ ವೈಪರೀತ್ಯ ಅಥವಾ ಭೂಕಂಪ, ಭಾರೀ ಮಳೆ, ತೇವಾಂಶ ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಹಾನಿಯ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಲು, ಸ್ಮಾರಕಗಳಲ್ಲಿ ಸಂವೇದಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ (Sensor-based monitoring) ಅಳವಡಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇವು ಗೋಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಿರುಕು ವಿಸ್ತರಣೆ, ನೆಲದ ಕುಸಿತ (soil subsidence), ತಾಪಮಾನ-ತೇವಾಂಶದ ತೀವ್ರ ಬದಲಾವಣೆ, ಕಂಪನ (vibration) ಮತ್ತು ರಾಸಾಯನಿಕ ಶಿಲೀಂಧ್ರಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತಕ್ಷಣ ಪತ್ತೆಹಚ್ಚಿ ಮುನ್ನೆಚ್ಚರಿಕೆ ಸೂಚನೆ ನೀಡುತ್ತವೆ.

ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ Heritage India @ 2047 ಉಪಕ್ರಮಗಳು

‘ವಿಕಸಿತ ಭಾರತ @2047’ ನೀತಿ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಂಪರೆಯ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಗುರಿ ಕ್ಷೇತ್ರವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು, ಸರ್ಕಾರವು ಹಲವು ನವೀನ ತಾಂತ್ರಿಕ ಉಪಕ್ರಮಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿದೆ, ಅವುಗಳ ಮೂಲಕ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ಮಾರಕಗಳ ಶಾಶ್ವತ ಸಂರಕ್ಷಣೆ, ನಿಖರ ದಾಖಲೆ, ಮತ್ತು ನವೀನ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಆಧಾರಿತ ನಿರಂತರ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಸಾಧಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದೆ. ಈ ಉಪಕ್ರಮಗಳು ಭಾರತೀಯ ಪಾರಂಪರಿಕ ವೈಭವವನ್ನು 2047ರೊಳಗೆ ಭವಿಷ್ಯದ ಪೀಳಿಗೆಯವರಿಗೆ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಸಾರಲು ಮಹತ್ವದ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸುತ್ತವೆ.

Indian Heritage Digital Twin ಯೋಜನೆ: ಈ ಯೋಜನೆಯು ಭಾರತದ ಪ್ರಮುಖ ಸ್ಮಾರಕಗಳನ್ನು ಡಿಜಿಟಲ್ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಮೂಲಕ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ದಾಖಲಿಸುವುದನ್ನು ಗುರಿಯಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದೆ. ಲೇಸರ್ ಸ್ಕ್ಯಾನಿಂಗ್ ಮತ್ತು 3D ಮಾದರೀಕರಣದ ಮೂಲಕ ಸ್ಮಾರಕಗಳ ಶಾಶ್ವತ ಡಿಜಿಟಲ್ ದಾಖಲೆ ತಯಾರಿಕೆ, 2047ರೊಳಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಯುನೆಸ್ಕೋ ಪಾರಂಪರಿಕ ಸ್ಮಾರಕಗಳಿಗೆ Digital Twin ರೂಪದಲ್ಲಿ ದಾಖಲೆ, ಆನ್‌ಲೈನ್‌ನಲ್ಲಿ ಪರಿಶೀಲನೆ ಮತ್ತು ನಿರಂತರ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಅನುಕೂಲ.

ASI Modernisation Project: ಅರ್ಕಿಯಾಲಾಜಿಕಲ್ ಸರ್ವೆ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ (ASI) ಈ ಯೋಜನೆಯಡಿ ನವೀಕರಣ ಮತ್ತು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿದೆ. ಹಂಪಿ, ಸಾಂಚಿ, ಕೊನಾರ್ಕ್, ಗೋಲ್ಗುಂಬಜ ಮುಂತಾದ ಸ್ಮಾರಕ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಡ್ರೋನ್ ಪರಿಶೀಲನೆ (Drone Survey) ಮತ್ತು LiDAR ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. ದುರಸ್ತಿ/ಪುನರ್‌ನಿರ್ಮಾಣ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ “scientific before-after mapping” ಕಡ್ಡಾಯ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

Monument Mitra (Adopt-a-Heritage 2. 0): ಸ್ಮಾರಕ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಖಾಸಗಿ ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಭಾಗೀ ಸಹಕಾರವನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ. ತಾಂತ್ರಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಮತ್ತು ಖಾಸಗಿ ಕಂಪನಿಗಳು ಐತಿಹಾಸಿಕ ತಾಣಗಳನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿ ಅವುಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಹಕರಿಸುತ್ತವೆ. IITಗಳು ಮತ್ತು ASI ನಡುವೆ MoU ರೂಪಿಸಿ 3D Heritage Labs ಸ್ಥಾಪನೆ, ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ತರಬೇತಿಗೆ ಅವಕಾಶ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಇವು ಸ್ಮಾರಕಗಳ ನಿರಂತರ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಮತ್ತು ತಾಂತ್ರಿಕ ದಕ್ಷತೆಯನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಲು ಪ್ರಮುಖ ಸಾಧನಗಳಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತವೆ.

ಪ್ರಕೃತಿ-ವೈಪರೀತ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆ (Disaster Risk Management): ಸ್ಮಾರಕಗಳ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಅಪಾಯಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಣೆ, ಭೂಕಂಪ, ಪ್ರವಾಹ, ಸುನಾಮಿ ಮುಂತಾದ ಹಾನಿ ತಡೆಗೆ ನಿರಂತರ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಅಳವಡಿಸಲಾಗಿದೆ: ತೇವಾಂಶ ಮತ್ತು ಭೂಕಂಪ ಸೆನ್ಸರ್‌ಗಳು ಕಲ್ಲು ಮತ್ತು ಶಿಲ್ಪದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನಿಗಾ ವಹಿಸುತ್ತವೆ. 24/7 real-time monitoring dashboards ಮೂಲಕ ತಜ್ಞರು ದೂರದಿಂದ ಸ್ಮಾರಕಗಳ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ವೀಕ್ಷಿಸಬಹುದು.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ತಾಜ್ ಮಹಲ್ ನಲ್ಲಿ 3D ಲೇಸರ್ ಸ್ಕ್ಯಾನಿಂಗ್ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದಿಂದ ಚಿನ್ನದ ಕಂದಕದ ಹಾನಿ ಮೊತ್ತಮೊದಲೇ ಪತ್ತೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಹಂಪಿಯಲ್ಲಿ ಡ್ರೋನ್ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಮತ್ತು 3D ಮಾದರೀಕರಣ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದಿಂದ ಬಿರುಕುಗಳ ಭೂಗೋಳಿಕ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ನಕ್ಷೀಕರಣ, ಗೋಲ್ಗುಂಬಜನಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿ ಅಲೆಯ ಸೆನ್ಸರ್ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದಿಂದ ಗಂಭೀರ ಕಂಪನದ ಪರಿಣಾಮ ಮುನ್ನೆಚ್ಚರಿಕೆ, ಕುದುರೆಮಠ ಬಸದಿ (ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳ) ದಲ್ಲಿ ತೇವಾಂಶ ಸಂವೇದಕ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದಿಂದ ಗೋಡೆ ಬಣ್ಣ ಬದಲಾವಣೆ ನಿಯಂತ್ರಣ, ಕೊನಾರ್ಕ್ ಸೂರ್ಯ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ GIS + LiDAR ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದಿಂದ ನೆಲ ಕುಸಿತ ಮಾಪನಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಭಾರತದ ಹಲವು ವಿಶೇಷ ಪುರಾತತ್ವ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಈಗ “Heritage Technology” ಎಂಬ ವಿಶೇಷ ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಿವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ IIT ದೆಹಲಿ - Digital Heritage Lab (3D ಸ್ಕ್ಯಾನಿಂಗ್), IIT ಅದನಪೂರ್ (ಹೈದರಾಬಾದ್) - Heritage Robotics (ಡ್ರೋನ್-GIS), IIIT ಬೆಂಗಳೂರು - AI for Heritage (ಸಂವೇದಕ ಡೇಟಾ

ವಿಶ್ವೇಷಣೆ), Deccan College (Pune) – Archaeology + Tech (ಭೌತವಿಜ್ಞಾನ ಸಂಶೋಧನೆ).

ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಮತ್ತು ಸಮುದಾಯ ಸಹಭಾಗಿತ್ವ

ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ಮಾರಕಗಳ ಶಾಶ್ವತ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಕೇವಲ ಸರ್ಕಾರದ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪ ಅಥವಾ ತಾಂತ್ರಿಕ ಕ್ರಮಗಳಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ; ಸ್ಥಳೀಯ ಸಮುದಾಯಗಳು, ಸ್ವಯಂಸೇವಾ ಸಂಘಗಳು, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಸಂಘಟನೆಗಳು ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಸಕ್ರಿಯ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳಿಕೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಅವುಗಳ ಜೀವಂತಿಕೆ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪ್ರಮಾಣ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ. ಯುನೆಸ್ಕೋ ತನ್ನ World Heritage Convention (1972) ನಲ್ಲಿ “People-Centred Heritage Conservation” ಎಂಬ ತತ್ವವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ, ಅದು ತಾಂತ್ರಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳ ಜೊತೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಜಾಗೃತಿಯ ಅಳವಡಿಕೆಯನ್ನು ಒತ್ತು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಸ್ಮಾರಕಗಳು ಕೇವಲ ಪುರಾತತ್ವಿಕ ನಿರ್ಮಾಣಗಳು ಅಲ್ಲ; ಅವುಗಳು ಸಮುದಾಯಗಳ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನೆನಪು ಮತ್ತು ಜೀವನಶೈಲಿಯ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿವೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ, ಸಮುದಾಯ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳಿಕೆಯು ಸ್ಮಾರಕಗಳ ಪರಂಪರೆ ನಿರಂತರತೆಗೆ ಬಹುಮುಖ್ಯ.

ಸ್ಥಳೀಯ ಸಮುದಾಯಗಳು ಸ್ಮಾರಕದ ದೈನಂದಿನ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವಹಿಸುತ್ತವೆ. ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗಳು, ಸ್ಥಳೀಯ ನಿವಾಸಿಗಳು, ಕಲಾವಿದರು, ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಸ್ಮಾರಕಗಳ ಸ್ವಚ್ಛತೆ, ಪರಿಸರ ಸಂರಕ್ಷಣೆ, ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮತ್ತು ಹಾನಿ ಪತ್ತೆ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಸ್ವಯಂಸೇವಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಮತ್ತು ಯುವಕರು ಈ ಸಹಭಾಗಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಭಾರತೀಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಟ್ರಸ್ಟ್ ಫಾರ್ ಆರ್ಟ್ & ಕಲ್ಚರಲ್ ಹೆರಿಟೇಜ್ (INTACH), ಸ್ಥಳೀಯ Heritage Clubs, NSS (National Service Scheme) ಮತ್ತು NCC ಘಟಕಗಳು, “Heritage Walks”, “Clean Monument Drives”, ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಜಾಗೃತಿ ಶಿಬಿರಗಳು ನಡೆಸುತ್ತವೆ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರವಾಸ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರಾಗಿ ತರಬೇತಿ ಪಡೆದು ಸ್ಮಾರಕಗಳ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಪ್ರವಾಸಿಗರಿಗೆ ಹಾಗೂ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ತಲುಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಯುವಕರ ಸಕ್ರಿಯ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳಿಕೆ ಹೊಸ ತಲೆಮಾರಿಗೆ ಸ್ಮಾರಕಗಳ ಕುರಿತು ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯ ಭಾವನೆ ಬೆಳೆಸುತ್ತದೆ.

ಸಾಮಾಜಿಕ ಜಾಗೃತಿ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣವೂ ಪ್ರಮುಖ ತಳಹದಿ. ಶಾಲಾ-ಕಾಲೇಜುಗಳಲ್ಲಿ Heritage Clubs ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ಮಾರಕಗಳ ಕುರಿತು ಅರಿವು ಬೆಳೆಸುವುದು, ಯುವಕರಲ್ಲಿ ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ ಮತ್ತು ಪರಂಪರೆ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ತರಬೇತಿ ನೀಡುವುದು ಬಹುಮುಖ್ಯ. ಇದರಿಂದ ಸಮುದಾಯದ ಶಾಶ್ವತ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ. ಸ್ಥಳೀಯ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳಿಕೆಯಿಂದ, ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮದಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗುವ ಒತ್ತಡವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಿ, ವಾಣಿಜ್ಯೀಕರಣ ಅಪಾಯವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಬಹುದು.

ದತ್ತು ಸ್ವೀಕಾರ ಯೋಜನೆಗಳು (Adopt-a-Monument Schemes)

ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ಮಾರಕಗಳ ಶಾಶ್ವತ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಸರ್ಕಾರದ ನೇರ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ನಿರ್ಧಾರಾತ್ಮಕವಾಗಿ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ “Adopt a Heritage – Apni Dharohar, Apni Pehchaan” ಯೋಜನೆಯ ಮೂಲಕ ಖಾಸಗಿ ಕಂಪನಿಗಳು,

ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಮತ್ತು CSR ಘಟಕಗಳು ಸ್ಮಾರಕಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ, ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕ ಫಲಕ ಸ್ಥಾಪನೆ, ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ ಮಾಹಿತಿ ಕೇಂದ್ರ ನಿರ್ವಹಣೆ, ಪರಿಸರ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಜಾಗೃತಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಯೋಜನೆಗಳು ಜನ-ಖಾಸಗಿ ಸಹಭಾಗಿತ್ವ (Public-Private Partnership, PPP) ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶಗಳು ಇಂತಿವೆ: ದತ್ತು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಖಾಸಗಿ ಕಂಪನಿಗಳು ಅಥವಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಆಯಾ ಸ್ಮಾರಕಕ್ಕೆ ದುರಸ್ತಿ, ಸ್ವಚ್ಛತೆ, ಬೆಳಕು/ಸಂಜೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ ಸುಸೌಕರ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಆರ್ಥಿಕ ನೆರವು ಒದಗಿಸುತ್ತವೆ. ದತ್ತು ಪಡೆದ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಪ್ರಸ್ತುತ ಹಾನಿಯಾದ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಮರುಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಶಿಲ್ಪಕಲೆಯ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಆಧಾರಿತ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತವೆ. ಉದಾಹರಣೆ: Red Fort (Delhi) – Dalmia Bharat Group ದತ್ತು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ ಸುಸೌಕರ್ಯ, ಬೆಳಕು-ದ್ದನಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಸ್ವಚ್ಛತಾ ನಿರ್ವಹಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಗೋವಿಂದರಾಜ ಹಳೆಕೋಟೆ (Karnataka) – ಸ್ಥಳೀಯ CSR ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಸಹಕಾರದಿಂದ ಶಿಲ್ಪಕಲೆಯ ಪುನರ್ ನಿರ್ಮಾಣ ಮತ್ತು ನಿರಂತರ ನಿರ್ವಹಣೆ. ದತ್ತು ಸ್ವೀಕರಿಸಿರುವ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಸ್ಮಾರಕಗಳ ಇತಿಹಾಸ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮಹತ್ವ ಮತ್ತು ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಸಾರ್ವಜನಿಕರಿಗೆ ಪರಿಚಯಿಸುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಆಯೋಜಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಮೂಲಕ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಮುದಾಯ ಮತ್ತು ಪ್ರವಾಸಿಗರಲ್ಲಿ ಸ್ಮಾರಕಗಳ ರಕ್ಷಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅರಿವು ಮತ್ತು ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವಿಕೆಯನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ದತ್ತು ಸ್ವೀಕಾರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಮೂಲಕ ಸ್ಮಾರಕಗಳ ನಿರಂತರ ನಿರ್ವಹಣೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಸರ್ಕಾರದ ಬಜೆಟ್ ನಿರ್ಬಂಧ ಅಥವಾ ಅನಿಯಮಿತ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಬದಲಾಗಿ, ಖಾಸಗಿ-ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಹಕಾರವು ಸ್ಮಾರಕಗಳ ಶಾಶ್ವತ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಮಾರ್ಗ ನಿರ್ಧಾರಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

PPP ಮಾದರಿ ಮತ್ತು CSR ಅಳವಡಿಕೆ: ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ಮಾರಕಗಳ ಶಾಶ್ವತ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ಸರ್ಕಾರದ ನೇರ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪ ಮತ್ತು ತಾಂತ್ರಿಕ ಕ್ರಮಗಳ ಹೊರತಾಗಿ, Public-Private Partnership (PPP) ಮತ್ತು Corporate Social Responsibility (CSR) ಯೋಜನೆಗಳು ಬಹುಮುಖ್ಯವಾಗಿವೆ. ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಸ್ಮಾರಕಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ, ಪುನರ್ ನಿರ್ಮಾಣ, ಸ್ವಚ್ಛತೆ, ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ ಸುಸೌಕರ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಜಾಗೃತಿಗೆ ಆರ್ಥಿಕ ಹಾಗೂ ತಾಂತ್ರಿಕ ನೆರವು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ.

CSR (Corporate Social Responsibility) ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಪನಿಗಳು ತಮ್ಮ ಸಾಮಾಜಿಕ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ನಿಭಾಯಿಸಲು ಐತಿಹಾಸಿಕ ತಾಣಗಳನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಐತಿಹಾಸಿಕ ತಾಣಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ನೇರ ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ತಾಂತ್ರಿಕ ನೆರವು ಒದಗಿಸುವುದು, ಸ್ವಚ್ಛತೆ ಮತ್ತು ಪರಿಸರ ಸಂರಕ್ಷಣೆ, ಪುನರ್ ನಿರ್ಮಾಣ ಮತ್ತು ಶಿಲ್ಪಕಲೆಯ ನಿರ್ವಹಣೆ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಜಾಗೃತಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ-ಯುವಕರಿಗೆ Heritage Walks ಮತ್ತು ತರಬೇತಿ ನೀಡುವುದು. ಉದಾಹರಣೆಗಳು: ಗೋಕರ್ಣ, Karnataka: CSR ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಪರಿಸರ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಪುನರ್ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡಿವೆ. ಬಿದರ್ ಕೋಟೆ, Karnataka: Adopt-a-Monument ಯೋಜನೆಯಡಿ CSR ತಂಡಗಳು ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ ಸುಸೌಕರ್ಯ ಮತ್ತು ಪರಿಸರ ಶುದ್ಧತೆಯನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತವೆ.

PPP ಮಾದರಿ ಮತ್ತು CSR ಆಧಾರಿತ ದತ್ತು ಸ್ವೀಕಾರ ಯೋಜನೆಗಳು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ಮಾರಕಗಳ ಶಾಶ್ವತ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ಸರ್ಕಾರ, ಖಾಸಗಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಮತ್ತು ಸಮುದಾಯಗಳ ನಡುವಿನ ಸಮನ್ವಯದ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಮಾದರಿಯಾಗಿವೆ. ಇವು ಆರ್ಥಿಕ, ತಾಂತ್ರಿಕ ಮತ್ತು

ಸಾಮಾಜಿಕ ಆಯಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಗ್ರ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತವೆ ಮತ್ತು Heritage India @2047 ಗುರಿಯತ್ತ ನೇರ ದಾರಿ ಒದಗಿಸುತ್ತವೆ.

ಆರ್ಥಿಕ ಸುಸ್ಥಿರತೆ (Financial Sustainability)

ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ಮಾರಕಗಳ ಶಾಶ್ವತ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಆರ್ಥಿಕ ಸುಸ್ಥಿರತೆಯು ಅತಿ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶವಾಗಿದೆ. ಕೇವಲ ಸರ್ಕಾರದ ಬಜೆಟ್ ಅಥವಾ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಧನಸಹಾಯ ಮಾತ್ರ ಸಾಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಸ್ಮಾರಕಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ, ದುರಸ್ತಿ, ಪರಿಸರ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ ಸುಸೌಕರ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ದೀರ್ಘಕಾಲಿಕ, ಸ್ವಯಂ ಪೋಷಿತ ಮತ್ತು ಸುಸ್ಥಿರ ಆರ್ಥಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸುವುದು ಅತ್ಯಗತ್ಯ. ಸ್ಮಾರಕಗಳ ಹಿತಚಿಂತನೆಯೊಂದಿಗೆ ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ ಒತ್ತಡವನ್ನು ಸಮತೋಲನದಲ್ಲಿಡಲು ಸುಸ್ಥಿರ ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ (Sustainable Tourism) ತತ್ವವನ್ನು ಅಳವಡಿಸುವುದು ಮುಖ್ಯ. ಪ್ರವಾಸಿಗರ ಸಂಖ್ಯೆ, ಪ್ರವೇಶ ಶುಲ್ಕ, ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕ ಸೇವೆಗಳು ಮತ್ತು ಸ್ಮಾರಕ ಸೌಲಭ್ಯಗಳ ನಿಯಂತ್ರಿತ ನಿರ್ವಹಣೆಯಿಂದ ಆರ್ಥಿಕ ಲಾಭ ಮತ್ತು ಸ್ಮಾರಕಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ಮಧ್ಯೆ ಸಮತೋಲನ ಸಾಧಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆ: ಹಂಪಿ (ಕರ್ನಾಟಕ) ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮತ್ತು ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕ ಶುಲ್ಕದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿತ ಹಣವನ್ನು ಸ್ಮಾರಕ ನವೀಕರಣ, ಸ್ವಚ್ಛತೆ ಮತ್ತು structural conservation ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ಹೂಡಲಾಗಿದೆ.

ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಜಾಗೃತಿ (Educational Awareness in Heritage Conservation)

ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ಮಾರಕಗಳ ಶಾಶ್ವತ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ತಾಂತ್ರಿಕ ಕ್ರಮಗಳು ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ನೆರವು ಮುಖ್ಯವಾದರೂ, ಯುವ ಪೀಳಿಗೆಯ ಅರಿವು ಮತ್ತು ಜಾಗೃತಿಯು ಶಾಶ್ವತತೆಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸುತ್ತವೆ. ಶಾಲೆ-ಕಾಲೇಜು ಪಠ್ಯಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಂಪರೆ ಮತ್ತು ಸ್ಮಾರಕಗಳ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಸಂಯೋಜಿಸುವುದು, ಮತ್ತು ಯುವಕರಲ್ಲಿ heritage conservation ಬಗ್ಗೆ ಜಾಗೃತಿ ಮೂಡಿಸುವ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಅಭಿಯಾನಗಳು ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅತಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿವೆ.

ಪಠ್ಯಕ್ರಮ ಮತ್ತು ವಾಸ್ತವಿಕ ಅಭ್ಯಾಸ (Curriculum Integration and Experiential Learning): ಶಾಲಾ ಮತ್ತು ಕಾಲೇಜು ಪಠ್ಯಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಂಪರೆ, ಐತಿಹಾಸಿಕ ತಾಣಗಳು ಮತ್ತು ಸ್ಮಾರಕಗಳ ಇತಿಹಾಸದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಸೇರಿಸುವುದು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಪಠ್ಯಮೂಲಕ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ಅನುಭವ ನೀಡಲು, ಹಿಸ್ಟೋರಿಕಲ್ ಫೀಲ್ಡ್ ಟ್ರಿಪ್‌ಗಳು, Heritage Walks ಮತ್ತು Virtual Tours ಆಯೋಜಿಸಬಹುದು.

ಯುವ ಪೀಳಿಗೆಗೆ ಜಾಗೃತಿ ಅಭಿಯಾನಗಳು (Awareness Campaigns for Youth): Heritage Clubs ಮತ್ತು Cultural Societies ಮೂಲಕ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಮಾರಕಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ಮಹತ್ವ ಕುರಿತ ಅರಿವು ಮೂಡಿಸುವುದು. Workshops, seminars, essay competitions, art exhibitions, ಮತ್ತು digital storytelling ಅಭಿಯಾನಗಳು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಸಕ್ರಿಯ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಪ್ರೇರೇಪಿಸುತ್ತವೆ. ಉದಾಹರಣೆ: INTACH Heritage Clubs, NSS ಮತ್ತು NCC heritage volunteering programs, ಯುವಕರಿಗೆ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ, ಸಂರಕ್ಷಣಾ ವಿಧಾನಗಳು ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಜಾಗೃತಿಯ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತವೆ.

ತಾಂತ್ರಿಕ ಮತ್ತು ಡಿಜಿಟಲ್ ಸಾಧನಗಳ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ಬಳಕೆ (Practical Exposure to Technological Tools): ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು 3D modeling, Laser scanning, Drone monitoring ಮುಂತಾದ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಯೋಗಿಕವಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ಕಲಿಯಬಹುದು. ಇದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಸ್ಮಾರಕ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ innovative ತಂತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವಿಧಾನಗಳ ಅರಿವು ಬರುತ್ತದೆ.

ಪಾರಂಪರಿಕ ತಾಣಗಳ ಗುರುತಿಸುವಿಕೆ (Identification of Heritage Sites)

ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ಮಾರಕಗಳು ಮತ್ತು ಪುರಾತನ ತಾಣಗಳು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಂಪರೆಯ ಅಮೂಲ್ಯ ಸಂಪತ್ತಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ, ಹಲವಾರು ಸ್ಮಾರಕಗಳು ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೊಳಗಾಗಿರುವುದು, ಅಥವಾ ಇನ್ನೂ ಪತ್ತೆಯಾಗದಿರುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯ. ಸ್ಮಾರಕ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಹಂತವೆಂದರೆ ಈ ತಾಣಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು, ದಾಖಲೆ ರೂಪಿಸುವುದು, ಮತ್ತು ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಗಾಗಿ ಅವುಗಳ ಮಾಹಿತಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದು.

ರಾಷ್ಟ್ರವ್ಯಾಪಿ ಸಮೀಕ್ಷೆ (Nationwide Survey): ಸರ್ಕಾರದ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ಪುರಾತತ್ವ ತಜ್ಞರ ತಂಡಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರಮಟ್ಟದ ಸಮಗ್ರ ಸಮೀಕ್ಷೆ ನಡೆಸಿ ಅತೀ ಪ್ರಾಚೀನ, ಅಪರಿಚಿತ ಅಥವಾ ಹಾನಿಗೊಳಗಾದ ಸ್ಮಾರಕಗಳನ್ನು ಪತ್ತೆಹಚ್ಚುತ್ತಾರೆ. ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ GIS Mapping, Drone Surveillance, LiDAR ಮತ್ತು 3D Scanning ಮುಂತಾದ ತಾಂತ್ರಿಕ ಸಾಧನಗಳನ್ನು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸಮೀಕ್ಷೆ, ಸ್ಮಾರಕಗಳ ಗುರುತಿಸುವಿಕೆಯ ಮೊದಲ ಹಂತವಾಗಿ, ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆ ರೂಪಿಸಲು ಅಗತ್ಯ ತಾಣಗಳ ವಿವರಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸ್ಮಾರಕ ಸಂರಕ್ಷಣೆ (Monument Conservation in Karnataka)

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ಮಾರಕಗಳು ಮತ್ತು ಪಾರಂಪರಿಕ ತಾಣಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದ ಪುರಾತತ್ವ, ಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳು ಮತ್ತು ಪರಂಪರೆ ಇಲಾಖೆ ಪ್ರಮುಖ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯುಳ್ಳ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿದ್ದು, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಂಪರೆಯ ನಿರಂತರ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ನೇರವಾದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಮೈಸೂರು ನಗರದಲ್ಲಿ 600ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಪಾರಂಪರಿಕ ಕಟ್ಟಡಗಳ ಶಾಶ್ವತ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ವಿಶೇಷ ಯೋಜನೆ ರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಯೋಜನೆ, ಭೂಮಿ ಉದ್ದೇಶ (land use planning), structural stability, ಶಿಲ್ಪಕಲೆ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಕ್ರಮಗಳು, ಮತ್ತು ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ ಸುಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಯೋಜನೆಯ ಉದ್ದೇಶವು ಪುರಾತನ ಕಟ್ಟಡಗಳ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ನಿರ್ವಹಣೆ, ಭೌತಿಕ ಹಾನಿ ತಡೆ, ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಶಾಶ್ವತ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸುವುದಾಗಿದೆ. ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೊಳಗಾದ ಅಥವಾ ಹಾನಿಗೊಳಗಾದ ಪುರಾತನ ತಾಣಗಳು ಮತ್ತು ಸ್ಮಾರಕಗಳ ಗುರುತಿಸುವಿಕೆ, ಸಂಶೋಧನೆ, ಪುನರ್‌ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ಆದ್ಯತೆ ನೀಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆ: ಐಹೋಳಿ (Hampi) ಮತ್ತು ಇತರ ಅಪರಿಚಿತ ಪುರಾತನ ತಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಮತ್ತು ಪುನರ್‌ವ್ಯವಸ್ಥಾ ಕ್ರಮಗಳು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿವೆ. ಈ ಕ್ರಮಗಳು ರಾಜ್ಯದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಲು ಮತ್ತು ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮದ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕವಾಗುತ್ತವೆ.

ವಿಕಸಿತ ಭಾರತ @ 2047 ಎಂಬ ರಾಷ್ಟ್ರದ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಸಾಕಾರಗೊಳಿಸುವ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ, ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ಮಾರಕಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಸಂವರ್ಧನೆ ಮಹತ್ವದ

ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಬಂಡವಾಳವೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಸ್ಮಾರಕಗಳು ಕೇವಲ ಪುರಾತನ ಶಿಲ್ಪಸಾಂದರ್ಯಗಳಲ್ಲ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಕಲೆ, ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ, ಜನಜೀವನ, ಧಾರ್ಮಿಕ-ಸಾಮಾಜಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಕಾಲಘಟ್ಟಗಳ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಅನುಭವಗಳ ಅವಶೇಷಗಳಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಅವುಗಳನ್ನು ಕೇವಲ ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮದ ದೃಷ್ಟಿಕೋಣದಿಂದ ನೋಡುವುದಕ್ಕಿಂತ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಗುರುತಿನ ಮೂಲಭೂತ ಅಂಶಗಳೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸುವುದು ಅಗತ್ಯ.

2047ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಭಾರತವು ವಿಕಸಿತ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಹಂತಕ್ಕೆ ಮುನ್ನಡೆಯುವಾಗ, ತನ್ನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಕೇವಲ ಸರ್ಕಾರದ ಮೇಲೆ ಮಾತ್ರವಿಲ್ಲ; ನಾಗರಿಕರ ಸಂವೇದನೆಯೂ ಸಮಾನವಾಗಿ ಅಗತ್ಯ. “ಹೆರಿಟೇಜ್ ಒಂದೇ ಕಾಲದ ಸ್ಮರಣೆ ಅಲ್ಲ - ಅದು ಭವಿಷ್ಯಕ್ಕೆ ದಾರಿ ತೋರಿಸುವ ಗುರುತಿನ ಶಕ್ತಿ” ಎಂಬ ಅರಿವು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲಿ ಬೇರೂರಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಸ್ಮಾರಕ ಸಂದರ್ಭಣೆ ಶಾಶ್ವತ ಹಾಗೂ ಜನಕೇಂದ್ರಿತ ಚಳುವಳಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ, ವಿಕಸಿತ ಭಾರತ @2047ರ ಪಯಣ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ಆತ್ಮವಂತ ಹಾಗೂ ಇತಿಹಾಸಪರವಾಗಿ ಸಮೃದ್ಧ ಭಾರತದ ನಿರ್ಮಾಣದ ಪಯಣವೂ ಆಗಿದೆ.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು:

1. UNESCO, (2023), World Heritage and Preservation Guidelines. UNESCO Publishing.
2. Archaeological Survey of India (ASI), (2022), Annual Report on Monuments and Sites. Ministry of Culture, India.
3. Ministry of Culture, Government of India (MoC), (2023), Heritage India @2047: Strategic Action Plan. New Delhi.
4. National Curriculum Framework (NCF-2047), (2024), Heritage Education and Awareness Modules. NCERT.
5. ICOMOS., (2022), International Guidelines for Cultural Heritage Conservation. International Council on Monuments and Sites.
6. Singh, R., (2021), Digital Preservation of Monuments in India: Challenges and Opportunities. Journal of Heritage Studies, 15(3), 45-67.
7. Sharma, P., & Rao K., (2020), Community Participation in Heritage Conservation. Indian Journal of Cultural Studies, 8(2), 12-29.

Funding:

This study was not funded by any grant.

Conflict of interest:

The Authors have no conflict of interest to declare that they are relevant to the content of this article.

About the License:

© The Authors 2024. The text of this article is open access and licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.